

ION DRUȚĂ LA PARIS*

.....
Adrian MARINO,
istoric și teoretician literar (România)

ION DRUTA IN PARIS

Ion Druta became a "star" of his own performance: "La chose sacree (in original Beautiful and holy)" played in the Theatre d'Ivry (24 February – 22 March 1981). But a "star" embarrassed by this whole ceremony, rapidly found his complete personality. Ion Druta left the author with the melancholy of a writer of great character, without any defect of "literacy life", which exists and should exist in the whole Romanian language area.

Am reîntâlnit, după mulți ani, pe Ion Druță – cel mai important scriitor de limbă română al R.S.S. Moldovenești – în martie, la Paris, în mod cu totul întâmplător: mă aflam la F.N.A.C. ("Forum des Halles"), când megafoanele invitau publicul să participe la o discuție în legătură cu "Teatrul naționalităților în U.R.S.S.". Rezonanța românească a unor nume: "Droutza", "Banou" etc. (încerc să transcriu pronunția franceză) mi-au atras imediat atenția. Sala – populată, animată – privea cu simpatie, curiozitate, poate și cu o ușoară condescendență (tipică "inteligenței" franceze) pe autor, înconjurat de Georges Banou, teatrolog și interpret, regizorul Antonie Vitez, directorul teatrului din Ivry, traducătoarea și regizoarea Ewa Lewinson și slavistul Georges Nivat, care mi-a făcut surpriza să citeze, în cursul discuțiilor, pe D. Cantemir și pe Antioh Cantemir... Ion Druță devenise "vedeta" propriului său spectacol: **La chose sacrée** ("*Lucrul sfânt*"; în original *Frumos și sfânt* – n. n.) prezentat la **Théâtre d'Ivry** (24 februarie – 22 martie 1981). Dar o "vedetă" oarecum intimidată de întreg acest ceremonial, care și-a găsit însă repede întreaga personalitate.

Nu folosesc acest cuvânt în mod convențional: personalitatea umană și literară a lui Ion Druță este evidentă, chiar dacă stilul său diferă în mod radical de cafeneaua și redacțiile literare occidentale. Aveam în fața mea un talent nativ, foarte apropiat de izvoarele inspirației sale (Moldova, pământul natal, etica tradițională țărănească, o anume religiozitate cosmică etc.). Răspundea în fraze simple, gândite, care exprimau convingeri profunde, într-o limbă moale nemaiauzită din copilărie. Nimic

* Articolul a fost publicat în ziarul *Tribuna* din 28 mai 1981 (nr. 22, p. 10).

Ion Druță cu soția și ficele

artificial, nimic simulat, nimic crispat. O astfel de sinceritate cucerește, și sala devenise tot mai caldă, mai receptivă. Confesiunile autorului, ideile sale, programul său literar, social și moral, erau – adesea – în antipodul așteptărilor "pariziene"... Ni se comunica totuși o experiență umană esențială, față de care toate "estetismele" și "formalismele" din lume pălesc. I-am pus câteva întrebări – întâi în franțuzește, apoi în românește – despre mesajul piesei, despre înțelesul cuvântului "sacru" etc. Surprins, apoi plăcut surprins, după ce a reținut toate întrebările, a răspuns: "Voi începe cu domnul...". Și a arătat spre mine. Acest dialog literar românesc, în mediu străin, francofon, avea farmecul și ineditul său, mai ales că – asigurat de întreaga mea simpatie și înțelegere – Ion Druță n-a șovăit să intre în confesiuni deosebit de intime. În treacăt fie spus, aș fi fericit dacă toți scriitorii noștri – aflați în străinătate, în condiții asemănătoare – ar arăta, în public, aceeași lipsă de inhibiție, aceeași autenticitate a replicilor. S-a vorbit despre marele succes sovietic al piesei, despre obstacolele întâlnite (nu puține), despre o anume "mistică" a pământului natal, interiorizată, personalizată, despre "credință" etc. O tânără din

asistență ne-a dat cu gravitate asigurări că “religia este un fenomen social”. I-am răspuns că religia este, firește, și un fenomen social, dar că reduționalismul său aparține “sociolingvistului vulgar”... Figura lui Ion Druță s-a deschis și mai mult, mărturisind cu simpatie că el citește într-adevăr Biblia și că, de fapt, nimeni nu-l oprește s-o facă. Despre toate aceste intimități pudoarea îi interzice totuși să insiste prea mult. Avea dreptate...

Piesa propriu-zisă este complexă, cu sensuri multiple. Pământul natal, țara, Moldova sunt “lucruri sfinte” desigur... Dar și valorile etice esențiale, ideale: omenia, dragostea de om, onestitatea, sinceritatea, cuvântul dat. Birocrația, tehnocratismul, cariera – în viziunea piesei lui Ion Druță – dezumanizează – masacrul unor herghelii de cai sub motivul mecanizării i se par monstruozițai, aruncarea rațelor vii în mașini de tocat – aberații. De unde și un acut plan satiric al piesei. Toate aceste semnificații decurg din conflictul esențial: doi prieteni din copilărie, care au făcut războiul împreună – Călin și Sandu (de fapt, Mihai – n. n.) – și care au iubit amândoi pe Maria, au, din 1945, o traiectorie diametral opusă: unul, secretar de partid, influent și

important, altul simplu colectivist greu adaptabil, în cele din urmă cioban... Dialogurile sunt confruntări de responsabilități și exigențe opuse (administrative, etice, sentimentale), fiecare exprimate în limbajul lor, cu motivații la fel de logice, de reductibile. De unde caracterul *tragic* al piesei, pe un fundal de un rar sarcasm: regizarea a figurat birocrația printr-un întreg parter de... telefoane, care sunau interminabil pentru cele mai neînsemnate “probleme”, ridicate pe rând de o secretară foarte principială și vigilentă, cu aere nespuse de importante, în timp ce eroii își apărau, pot spune cu dinții, cele mai dureroase convingeri... Totul prezidat de un monument funerar al eroului de război, anonim și impersonal.

După un spectacol “de adio”, șederea sa pariziană a fost foarte scurtă: doar șase zile. Ion Druță m-a invitat la masa pe care i-a oferit-o direcțiunea și trupa teatrului. Confesiuni la o oră înaintată, mult prea personale pentru a fi reproduse.

Ne-am despărțit pe la trei din noapte... Ion Druță, scriitor de limbă română, cunoaște pe mulți din scriitorii noștri, despre care mă întrebă cu o curiozitate de confrate și, adesea, de prieten. De

D. R. Popescu îl leagă o mare afecțiune și – cu sau fără voia celor din cauză – îmi voi îngădui totuși o “indiscreție”: Ion Druță îmi mărturisește că finalul piesei – moartea (poate chiar sinuciderea) ciobanului, găsit după două săptămâni înconjurat de oi, care-l vegheau nemișcate, adevărată apoteoză mioritică, i-a fost povestit de D. R. Popescu, în urmă cu câțiva ani, ca un fapt autentic... Încă o dovadă de probitate literară și, mai ales, de onestitate umană. Ion Druță mi-a lăsat nostalgia scriitorului de mare caracter, fără niciun viciu al “vieții literare”. Deci el există, el **trebuie** să existe în întreg spațiul limbii române.

Andrei Sârbu. *De Paști la Butuceni. U/p, 1997*

1981